

*Др Слободан П. Орловић, редовни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
S.Orlovic@pf.uns.ac.rs*

ДАРКО СИМОВИЋ, ВЛАДАН ПЕТРОВ: „УСТАВНО ПРАВО“

(III ИЗДАЊЕ, КРИМИНАЛИСТИЧКО-ПОЛИЦИЈСКА АКАДЕМИЈА,
БЕОГРАД 2018, 430 СТРАНА)

Из штампе је изашло треће, ново, измењено и допуњено издање уџбеника „Уставно право“, аутора проф. др Дарка Симовића и проф. др Владана Петрова, које се састоји материје груписане у 15 глава на 430 страница текста.

Прва глава уџбеника посвећена је уводним питањима уставног права. Поред уобичајених тема које одликује претежнији број уџбеника уставног права (појам и предмет уставног права, извори уставног права, појам, својства, функције и поделе устава), аутори су обрадили и савремене теме о којима се тек фрагментарно писало у нашој литератури. Реч је о процесу интернационализације уставног права и о уставном идентитету.

Према већ устаљеној структури уџбеничке материје код нас, друга глава је посвећена доношењу и промени устава. У њој су се аутори углавном држали стандардних аспеката ове теме: уставотворној и ревизионој власти, забрани промене устава, правним техникама промене устава и промени Устава Републике Србије. Снажнији ауторски печат видљив је у одељцима „Рационалан метод промене устава као гарант конституционализма“ и „Критички поглед на поступак промене Устава Републике Србије“.

Трећа глава уџбеника обрађује настанак и развој уставности. Аутори су се определили за уобичајени, хронолошки приступ при обради ове теме. У том смислу, први одељак је посвећен предисторији уставности, затим се приказује развој уставности у 18. веку када су донети први писани уставни у савременом значењу те речи, а потом и развој уставности у 19. и 20. веку.

Посебна, четврта глава посвећена је развоју уставности у Србији. У првом одељку приказан је развој уставности у кнежевини и краљевини Србији. Други одељак је посвећен развоју југословенске уставности која је подељена у три фазе: 1) прва Југославија – фаза монархијског облика између два светска

рата; 2) друга Југославија – фаза социјалистичке уставности; и 3) фаза треће Југославије. Последњи одељак посвећен је Уставу Републике Србије од 1990. године и у њему је указано на најважније одлике овог устава којим се Србија вратила либерално-демократској уставности.

У петој глави, аутори анализирају структуру устава и то: преамбулу, нормативни део, амандмане и додатке. Посебна пажња посвећена је преамбули устава, о којој се јако мало пише и то не само у уставноправној науци Србије, већ и уопште. Оригиналан научни допринос аутори су остварили када су писали о функцијама преамбуле и о правној природи преамбуле Устава Републике Србије. Такође, указујемо и на оригиналан допринос аутора при анализи амандмана устава и додатака устава, посебно када је реч о разликама између ова два елемента структуре устава.

Шеста глава уџбеника посвећена је уставним начелима. И на овом пољу приметна је оригиналност аутора, посебно када је реч о анализи појма уставних начела. Осим тога, овај уџбеник је особен по томе и што аутори анализирају садржину начела Устава Републике Србије. Наиме, реч је о делу Устава Републике Србије који до сада није изазвао већу пажњу посленика уставноправне науке у нас. Отуда, овај део уџбеника се може сматрати и пионерским подухватом који би требало да подстакне на даље проучавање уставних начела.

Пратећи структуру Устава Републике Србије, седму главу уџбеника аутори су посветили људским правима. Материја људских права је изложена преваходно на позитивноправни начин. Такво одређење аутора се наслуђује се већ на основу излагања о појму људских права, у коме се износи критика природноправног приступа, иначе доминантног у Србији, при концептуализацији људских права. Актуелност уџбеника је видљива и по томе што су један посебан одељак аутори посветили процесу интернационализације људских права. У глави о људским правима аутори су један одељак посветили и институцији омбудсмана, као особеном механизму ванправне контроле над поштовањем људских права.

У осмој глави уџбеника аутори обрађују економско уређење и јавне финансије. Први одељак посвећен је економском уређењу као сегменту уставне материје. Аутори указују на постепено проширивање уставне материје, јер уставни више нису искључиво правни акти, већ у све већој мери постављају економске основе једне политичке заједнице. Други одељак посвећен је економском уређењу и јавним финансијама у Уставу Републике Србије.

Девета глава уџбеника посвећена је облицима остваривања суверености који су изложени у два одељка. Први одељак је посвећен анализи непосредне и представничке демократије, док се у другом одељку анализирају институције непосредне демократије. Посебна пажња је посвећена референдуму, а аутори указују на вредност ове институције, која поред врлина има и своје наличје.

У десетој глави анализирају се правно-политичке претпоставке за остваривање представничке демократије. Реч је о бирачком праву, изборним системима и политичким странкама. У овој глави посебно указујемо на одељак посвећен политичким странкама, јер се уместо политиколошког приступа, аутори опредељују да анализирају процес њихове конституционализације, што такође није својствено нашој уџбеничкој литератури.

Једанаеста глава посвећена је уставним институцијама. Реч је о централној и најобимнијој глави у којој су аутори обрадили парламент, шефа државе, владу и правосудни систем. На само почетку излагања о уставним институцијама, аутори су се оградиле да ова глава неће садржати анализу уставносудске функције, јер су њу, из педагошких разлога, оставили за последњу главу уџбеника. Свака од уставних институција приказана је кроз историјски развој, кратак осврт на репрезентативна упоредноправна решења и кроз позитивноправну анализу институционалних решења у Републици Србији. При томе, аутори се нису зауставили само на позитивноправном приказу уставних решења у Републици Србији, већ су све време указивали и на њихове недостатке.

У дванаестој глави анализирани су системи власти. Поред уводних излагања о начелима јединства и поделе власти, аутори детаљно приказују теоријске оквири савремених система власти. При томе, аутори одступају од традиционалне дихотомије система поделе власти и заступају њихову трихотомну поделу на парламентарне, председничке и полупредседничке системе. Сваки од система власти је приказан и посредством свог архетипа у упоредном праву. У последњем одељку анализира се правна природа система власти у Републици Србији и апострофира се да је реч о особеној варијанти рационализованог парламентаризма.

Тринаеста глава је посвећена територијалној децентрализацији. Поред уводног излагања о појму и облицима територијалне децентрализације, аутори посебне одељке опредељују за локалну самоуправу, територијалну аутономију и за територијално уређење Републике Србије. Посебно значајно је то што су аутори анализирали и постојећи статус Косова и Метохије. Оригиналн ауторски печат је значајан и када је реч о излагању посвећеном теоријској оправданости конституисања регионалне државе као посебног облика територијалних уређења.

У четрнаестој глави аутори анализирају федерално уређење. Према овај облик државног уређења више није позитивноправно актуелан, јер је Република Србија постала самостална држава, после вишедеценијског припадања једној широј политичкој заједници. Међутим, аутори с правом солидан простор посвећују и овој теми, јер су знања о вертикалној подели власти од значаја и за европске интеграционе процесе.

Последња петнаеста глава посвећена је уставном судству. Поред појма и еволуције уставног судства, изложени су и основни системи уставносудске

функције. У одељку посвећеном избору судија уставног суда указује се на стандарде који су неопходни да би била обезбеђена институционална јемства њихове независности. Доминантан део ове главе чини излагање о надлежностима уставног суда, при чему је највише простора посвећено нормативној контроли права и уставној жалби.

На крају, аутори су изложили списак пажљиво одабране основне литературе која садржи релевантна дела из уставноправне области, као на српском, тако и на страним језицима.

У односу на прво издање уџбеника и друго издање аутори су извршили значајне измене и допуне (више од 30% у односу на текст ранијег издања). Структура уџбеника је унапређена и то тако што су придодате три нове главе којих није било – главе посвећене структури устава, уставним начелима и економском уређењу и јавним финансијама. Осим тога, већ постојећи делови текста су знатно унапређени и осавремењени. Придодати су одељци, да поменем само оне најзначајније, о интернационализацији уставног права, уставном идентитету, распуштању парламента и статусу АП Војводине и АП Косова и Метохије. Рукопис је усклађен са позитивним прописима, а најзначајније измене се тичу Закона о локалној самоуправи из јуна 2018. године. Даље, главе посвећене људским правима, системима власти, територијалној децентрализацији и федералном уређењу су значајно модификоване, унапређене и осавремењене. Главе посвећене развоју уставности уопште и развоју уставности у Србији су значајно сажете. Осавремењавање уџбеника је видљиво и посредством контролних питања које су аутори придодали на крају сваке главе. Та контролна питања треба схватити као својеврсни оријентир за студенте у процесу савладавања испитне материје.

У овом уџбенику „Уставног права“ конституционалисти Дарко Симовић и Владан Петров изнова су потврдили жељу да своје богато знање поделе са студентима и колегама у струци, али и да осталој читалачкој публици зналачки прикажу сву лепоту и вредности уставног права.

Датум пријема рада: 31.01.2019.